

Confiscatie van de bezittingen van de leliaards in Poperinge en in Veurne-Ambacht (1314-1316)

Hervatting van de Frans-Vlaamse oorlog

In de lente van 1314 verhoogden de spanningen opnieuw tussen Vlaanderen en Frankrijk. De Vlamingen verdachten Frankrijk ervan dat ze ook Vlaams-Vlaanderen weer wilden onder de knoet krijgen. Bovendien waren de afstand van Waals-Vlaanderen en de financiële verplichtingen van de vrede van Athis-sur-Orge (1305) en het verdrag van Pontoise (1312) voor de Vlamingen moeilijk te verkroppen toegevingen. De Franse koning begon dan ook zijn garnizoenen in Waals-Vlaanderen, Kassel en Kortrijk te versterken. Onder de druk van een nieuwe dagvaarding om op 27 juni 1314 te Atrecht te verschijnen, liet graaf Robrecht van Bethune, naar het voorbeeld van de leenopzag van zijn vader Gwijde in januari 1297, in Gent een verbeten aanklacht tegen Frankrijk bekendmaken op 26 juni 1314. Hij legde alle dagvaardingen van koning Filips IV naast zich neer. De Vlamingen bevrijdden in augustus-september 1314 de stad en kasselrij Kortrijk, die in juli 1313 bij de conferentie van Atrecht als borg onder Franse controle geplaatst waren. Vlaanderen kreeg op 5 augustus 1314 de banvloek opgelegd. De Vlamingen vielen ook Waals-Vlaanderen binnen en belegerden Doornik en Rijsel rond 20 augustus 1314, terwijl Dowaai en Oorschot stevig in Franse handen bleven. Vanaf 24 augustus 1314 begonnen onderhandelingen tussen Jan van Namen en Enguerrand de Marigny, onderhandelaar en gewiekst raadsman van de Franse koning. Deze liepen op 3 september 1314 uit op het ontwerpakkoord van Marquette bij Rijsel, dat grotendeels gelijk liep met de verdragen van Athis en Pontoise. Dit akkoord bleef echter dode letter, want hoewel Lodewijk I van Nevers, zoon van de graaf, oorspronkelijk instemde met het compromis, trok hij algauw zijn woord in. Bovendien weigerde graaf Robrecht dit akkoord te tekenen. Nochtans keurde Filips IV het verdrag op 10 oktober 1314 goed, in de veronderstelling dat de Vlamingen akkoord gingen.

Na dood van zijn meester Filips de Schone op 29 november 1314 viel Enguerrand de Marigny in ongenade bij de nieuwe koning Lodewijk X de Woelzieke of de Twister (*le Hutin*) genoemd. Vervolgens liet de Franse koning Robrecht van Bethune op 15 februari 1315 dagvaarden, maar deze stuurde enkel zijn jongere zoon Robrecht van Kassel. Lodewijk X hernieuwde op 16 februari 1315 de alliantie met graaf Willem van Henegouwen-Holland en verzekerde zich van de neutraliteit van de Engelse koning. Op 20 mei 1315 liet hij opnieuw graaf Robrecht dagvaarden, doch deze stuurde zijn kat. Op 30 juni 1315 werd de graaf van Vlaanderen dan ook door het hof van de pairs (= gelijken) veroordeeld en op 14 juli 1315 tot rebel verklaard en geëxcommunicéerd samen met al zijn gelijkgezinden. Rond 15 augustus 1315 verzamelde Lodewijk X in de buurt van Atrecht het grootste Franse leger ooit gemobiliseerd. De Vlamingen rukten op naar Rijsel en concentreerden zich rond Kortrijk. Eind augustus trok het Franse leger Vlaanderen binnen op de grens tussen Kortrijk en Rijsel. Doch na enkele weken inactiviteit moest Lodewijk X door de slechte weersomstandigheden en interne twisten bij de Franse edellieden met zijn zogenaamd 'Modderleger' afdruipen. Het leverde de Vlamingen zelfs een aardige buit op want de Fransen lieten al hun voorraden en materiaal achter. Bij het horen van de Franse tegenslag werd de gelijktijdige vlootaanval van Willem van Henegouwen vanuit Zeeland voor Rupelmonde vroegtijdig afgebroken.

Campagne van Lodewijk X in Vlaanderen in 1315.
(PARIJS, Bibliothèque Nationale de France, Richelieu Manuscrits Français, fol. 279 v°)

Het leek alsof de Franse koning verdoemd was, want in de jaren 1314-1316 mislukten ook de graanoogsten door zware regenval en heel Noord-West-Europa ging gebukt onder hongersnoden en epidemieën. De legende ging in de Nederlanden dat die een straf waren voor het geweld gepleegd op de tempeliers. Uiteindelijk werd een wapenbestand gesloten in september 1315 tot 1 augustus 1316. In juni-augustus 1316 hernamen echter de vijandelijkheden, doch na onderhandelingen werd op 1 september 1316 in Parijs een akkoord bereikt, waarbij Vlaanderen opnieuw een zware oorlogsschatting moest betalen en Waals-Vlaanderen moest afgestaan worden. Ook de sancties tegen de leliaards moesten geannuleerd worden.¹

Confiscatie van de bezittingen van alle leliaards

Temidden van die nieuwe Frans-Vlaamse oorlog gaf graaf Robrecht op 10 juli 1315, net na zijn veroordeling door het hof van pairs, het bevel aan zijn ambtenaren om de bezittingen van alle leliaards, van alle Fransen en van alle Franse instellingen in Vlaanderen in beslag te nemen. Deze grootscheepse confiscaties bewijzen dat toen een niet te onderschatten groep personen in het graafschap Vlaanderen behoorde tot de leliaardspartij, of althans zo door de tegenpartij gebrandmerkt werden. Een gedetailleerde inventaris werd opgemaakt van alle goederen die mogelijk konden opgevorderd worden en daarna werden tot april 1316 rekeningen opgesteld van alle geïncasseerde goederen, zowel in geld als natura.² Alles werd zorgvuldig genoteerd in een lijvig register van 98 folia.³ Op juridisch vlak ging het om feodale *fourfaitures*, i.e. het in beslag nemen van leengoederen wegens het vervallen van de feodale trouw aan een graaf die weigerde zich te onderwerpen aan de koninklijke convocatie. De geconfisqueerde goederen vielen ofwel in handen van de graaf, ofwel van een nieuwe leenhouder die in dit goed geïnvesteerd werd. De grafelijke represie van leliaards was even hard als in 1297-1302 en de confiscatie werd gebruikt als politiek wapen. In elk gewest werd zorgvuldig gespeurd naar bezittingen en inkomsten van de leliaards en in het register werden dan ook al deze goederen zorgvuldig kasselrij per kasselrij opgetekend. De operatie had het vooral gemunt op onroerende en roerende goederen op het platteland (gronden, renten, opbrengsten in natura die verkocht werden), hoewel de geviseerde leliaards vaak stedelingen waren. Men inde in enkele maanden ca. 13.391 lb. par.⁴ Het was prof. W. Prevenier die wees op de bewuste grafelijke represie en heksenjacht tegen de leliaards in 1315-1316. Specifiek had hij in het confiscatielijstje van 1315-1316 aandacht voor de Gentse leliaards.⁵

¹ W. PREVENIER, "Confiscatie van Gentse leliaards in 1314-1316" in: L. PÉE, e.a. (red.) *Liber Amicorum Achiel De Vos*, Evergem, 1989, p. 155; P. ROGKHÉ, *De Orde van de Tempelriders en haar geschiedenis in het oude graafschap Vlaanderen*, Gent, 1973 (Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, 1972, 2), p. 214, n. 1274; M. VANDERMAESEN, "Vlaanderen en Henegouwen onder het Huis van Dampierre 1244-1384" in: D.P. BLOK e.a., (red.), *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, II. Haarlem, 1982, p. 416.

² W. PREVENIER, "Confiscatie van Gentse leliaards in 1314-1316", p. 156.

³ RIJSEL, *Archives Départementales du Nord*, Série B (Chambre des comptes de Lille) 6949.

⁴ W. PREVENIER, "Confiscatie van Gentse leliaards in 1314-1316", p. 156.

⁵ W. PREVENIER, "Confiscatie van Gentse leliaards in 1314-1316", p. 155-159; W. PREVENIER, *Motieven voor leliaardsgezindheid in Vlaanderen in de periode 1297-1305*, Gent, 1977 (Studia Historica Gandensia. Uit de seminaries voor geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent, CCXVI), p. 146-150. Reeds voordien verschenen als: W. PREVENIER, "Motieven voor leliaardsgezindheid in Vlaanderen in de periode 1297-1305", in: *De Leiegouw*, XIX (1977), p. 273-288.

De grafelijke ontvangers in de kasselrij Veurne

Het is de bedoeling om thans de inventaris van feodale *fourfautures*, i.e. de aangeslagen leengoederen in de kasselrij Veurne (*du teroir de Furnes*), ook wel Veurne-Ambacht, onder de aandacht te brengen. In de kasselrij Veurne gingen twee grafelijke ontvangers, Wautier de Tournay en Phelipes dele Spriete, met drie medewerkers op stap *pour aleir saisir et arriester*. Ze enquêteerden in abdijen en verzuchtten dat ze dagelijks nieuwe *fourfautures* vonden, die nog niet opgeschreven waren. De ramingen in de inventarissen van de te confisqueren goederen lagen dus beduidend hoger dan de effectieve opbrengsten in de rekeningen.⁶

De Sint-Bertijnsabdij van Sint-Omaars en haar leengoed Poperinge

Voorerst worden de geconfisqueerde bezittingen in Poperinge opgesomd, daarna volgen alle bezittingen van de leliaards in de kasselrij Veurne. Poperinge en het gebied er rond ressorteerde in 1315 inderdaad onder de kasselrij Veurne, hoewel Poperinge eigenlijk bijna juridisch onafhankelijk was van Veurne. Poperinge was immers een leengoed van de Sint-Bertijnsabdij te Sint-Omaars en was eigenlijk een stad op zich. De abt was dus de heer van Poperinge en beschikte er over de hoge, middele en lage justitie in Poperinge. Als plaatselijke vertegenwoordiger van de abt werd de *prepositus* of de proost aangesteld, bijgestaan door de baljuw of de wereldlijke rechtsambtenaar met erfelijke functie door de abten toegewezen aan de heren van Reningelst.⁷

De Sint-Bertijnsabdij te Sint-Omaars door Jacques François Lemaire, 3e kwart 18e eeuw.
(SAINT-OMER, Musée de l'hôtel Sandelin, nr. 0173; 2690)

⁶ W. PREVENIER, "Leliaards en Klauwaards voor en na 1302", p. 149-150.

⁷ J. ALTMEYER, *Notices historiques sur la ville de Poperinghe*, Gent, 1840, p. 5-19; L. GILLIODTS-VANSEVEREN, *Coutumes de Lombardside, Loo et Poperinghe*, Brussel, 1902 (Coutumes des pays et comté de Flandre. Quartier de Furnes, VI. Recueil des anciennes coutumes de la Belgique), p. 325-326, nr. 23; F. VAN DE PUTTE, "Mémoire sur

In april 1281 was Gwijde van Dampierre al eens gebotst op de macht van de Fransgezinde abt van de Sint-Bertijnsabdij bij het uitvoeren van het gerechtelijk onderzoek omtrent de rol van de Poperingenaars in de Cokerulle, een opstand van voornamelijk lakenambachtslieden uit de omliggende dorpen rond Ieper tegen het monopolie van de Ieperse groothandelaars en patriciërs van de Ieperse binnenstad. De graaf kon niet overgaan tot directe veroordelingen want de stad Poperinge was eigendom van de abt van de Sint-Bertijnsabdij. Op 2 april 1281 nam graaf Gwijde reeds zijn voorzorgen door in een oorkonde de abt te verzekeren dat door zijn enquête deze zijn heerlijke rechten niet geschaad zouden worden, maar de abt vroeg om bijkomende garanties, die de graaf op 18 april ook voorzag.⁸ Nochtans werd op 3 april 1281 de enquête bruusk afgelast, mogelijk omdat de grafelijke gerechtsofficier Zeger van Belle (Siger de Bailleul) op een obstakel was gestoten. Misschien werd hij teruggefloten door Gwijde zelf, die zelf was teruggefloten door een krachtige interventie van de abt van de Sint-Bertijnsabdij, een vazal van de Franse koning, Filips III, die de beschermher-leenheer van Gwijde was. Deze enquête had dus geen juridische gevolgen en het is niet geweten of er veroordelingen zijn geweest.⁹ Desondanks behield de graaf als leenheer van de abt van St.-Bertijns, toch nog het recht om de militaire dienst op te eisen en kwam hij tussen in alle belangrijke aangelegenheden zoals het verlenen van de keure, het graven van het kanaal en de moeilijkheden met de gerechtelijke ambtenaren. Voorts was hij de beschermheer van de onderdanen van St.-Bertijns.

Poperinge barst uit zijn voegen eind 13^e eeuw

Poperinge was intussen uit zijn voegen aan het barsten door een dagelijke toeloop van nieuw volk (*propter parochianorum commorantium in dicta villa multitudinem ax populi cotidianum incrementum*), wat de abt van de Sint-Bertijnsabdij ertoe bracht om de bisschop van Terwaan om toestemming te vragen om twee nieuwe kerken, de Sint-Janskerk en de O.-L.-Vrouwekerk, te bouwen en de oude parochie van de Sint-Bertinuskerk in drie parochies op te delen. De parochiegrenzen werden vastgelegd langs de wijken en gehuchten, grachten en beken, wegen en voetpaden waar men ze het beste kon leggen. De bisschop gaf hiertoe op 17 mei 1290 de toestemming.¹⁰

la ville d'Ypres", in: *Annales de la Société d'émulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre*, V (1843), p. 289.

⁸ F.-H. D'HOOP, *Cartularium. Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin, à Poperinghe, et de ses dépendances à Bas-Warneton et à Couckelaere, déposées aux archives de l'état, à Gand*, Brugge, 1870 (Recueil de chroniques, chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de la Flandre-Occidentale: 1. Chroniques des monastères de Flandre XXXVI), 280, nr. 183; F. WARNKÖNIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte bis zum Jahr 1305*, II, 2, *Urkunden*, p. 118.

⁹ F. HOOGHE, "De Cokerulle (1280-1285). Een conflict tussen Ieper en zijn hinterland over de lakennijverheid", in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, CXLIII (2006), 234.

¹⁰ F.-H. D'HOOP, *Cartularium*, p. 141-143, nr. 125.

Één van de oudste afbeeldingen van de O.-L.-Vrouwekerk van Poperinge in 1599. Detail van een kaart van de heerlijkheid Zwinland n.a.v. een proces in 1599 voor de Raad van Vlaanderen tussen Otto edele von Ploho, heer van Ingelmunster, etc. tegen de baljuw, burgemeester en schepenen van Poperinge nopens Oost- en West-Zwinland. Cf. KORTRIJK, *Rijksarchief*, Familiearchief Fonds de Ploho, nr. 6353 (11.288).

Het kasteel van Reningelst in de 18^e eeuw. Dit schilderij van het kasteel hing in het vakantiehuis "t Onroerend Goed". (foto uit de verzameling van Luc Derycke)

Cf. <http://www.reningelst.be/historiek/het-kasteel-van-reningelst/>

De heren van Reningelst als erfelijke baljuws van Poperinge

Sinds de overeenkomst in 1107 tussen abt Lambertus van Sint-Bertijns en Lambertus van Reningelst om zijn vader Odo van Reningelst in het *feodum in terris et ministerium de Poperingehem* voor een bepaalde duur en tegen betaling van een cijns op te volgen, had het geslacht van de heren van Reningelst het baljuwschap en de meierij van Poperinge erfelijk bekleed.¹¹ De heer van Reningelst bekleedde in 1107, 1151 en 1179 zo het ambt van *ministerialis abbatis in Poperingahem*. Vanaf 1190, 1206-1208 en ook in 1233 was er sprake van een *justiciarius*.¹² Zo was in mei 1226 Daniel van Reningelst ook *justiciarius de Poperinghem* geweest.¹³ Vanaf 1280 is sprake van een *bailli iretaule*, dus een erfelijk baljuwsambt. De amman stond onder hem in rang. Gerard van Reningelst was baljuw van Poperinge tijdens de Cokerulle, een opstand van lakenambachtslieden uit het omliggende platteland tegen het Ieperse patriciaat in 1280.¹⁴ Gerard van Reningelst was reeds gestorven voor 18 juli 1285 want op die datum erfde zijn weduwe Beatrix, dame van Reningelst, het ambt van baljuw voor tien jaar. Blijkbaar was zij reeds vlug hertrouwd met een zekere Boudewijn van Brabant. Op 18 juli 1285 gaven Beatrix, *dame de Reningheles* en erfelijke *bailliue* van Poperinge, en Boudewijn van Brabant, haar echtgenoot, dan ook aan de Sint-Bertijnsabdij waarborgbrieven voor de pacht van het baljuwschap en de meierij van de stad Poperinge voor een periode van 9 jaar, waarvoor zij 500 lb. par. betaalden. Beatrix behield er

¹¹ F.-H. D'HOOP, *Cartularium*, p. 5-6, nr. 3.

¹² J. J. ALTMAYER, *Notices historiques*, p. 16.

¹³ F.-H. D'HOOP, *Cartularium*, p. 58-59, nr. 60.

¹⁴ G. ESPINAS en H. PIRENNE, *Recueil de documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandre*, III (Académie royale de Belgique. Commission royale d'histoire. Publications in 4 [34]. Collection de chroniques belges inédites), Brussel, 1920, p. 102.

eveneens haar weduwegoed en Boudewijn een deel van het huis waar de gevangenis van Poperinge was. Als borg stelden zij al hun bezittingen in Poperinge, Reningelst, Zegerskapelle en elders.¹⁵

Institutionele hervormingen in Poperinge

Wat was er precies allemaal gebeurd in Poperinge tijdens deze heropflakkering van de Frans-Vlaamse oorlog? Het lijkt erop dat reeds vóór de confrontatie tussen de Vlaamse graaf en de Franse koning in juni-augustus 1315 er discussie was tussen de plaatselijke machthebbers te Poperinge en de Sint-Bertijnsabdij. Op 16 mei 1315 verklaarde Hendrik, abt van Sint-Bertijns, in overeenstemming met de adellijke dame Marie, vrouw van ridder Gossewin van Lauwe, dat hij scheidsrechters had aangesteld om hun conflict over het baljuwschap en de meierij van Poperinge te beëindigen.¹⁶

Op 15 juni 1315 spraken Simon de Fléchin, gezegd Boulès, en ridder Jehans de Le Couture, heer van Rebeke, als aangewezen scheidsrechters in voornoemd conflict hun oordeel uit, samen met Wautiers de Caningheem en Willaumes d'Esclimeu, schildknaap.

Voorerst meldden zij dat het baljuwschap en de meierij van de stad Poperinge toebehoorden aan vrouw Maroie en heer Gossewin, ten gevolge van de gezegde dame, met alle vrijheden en vergoedingen die dit leen konden toebehoren. Zij hielden dit leen van de abt van de Sint-Bertijnsabdij en waren hem trouw en loyauteit hiervoor verschuldigd. Ze moesten naar zijn pleidooien komen telkens zij ertoe voldoende zouden toe opgeroepen zijn.

Telkens de burgers van Poperinge zouden worden opgeroepen om in het leger mee te gaan of om in gemene oorlog buiten de stad Poperinge te trekken, dan moest de baljuw hen leiden in het leger en hen terugbrengen zonder dat dit ten koste viel van de religieuzen en hun kerk. De baljuw kon ook niemand laten gaan of toestemming geven om terug te keren, behalve in uiterste noodzaak bij ziekte, en de baljuw mocht hier niet van profiteren.

Wanneer de landridders opgeroepen werden om ten oorlog te trekken, dan moest de baljuw van Poperinge hen begeleiden, presenteren en afleveren bij de graaf van Vlaanderen of aan diegene die hem vertegenwoordigt. Als hij dat gedaan had, mocht de baljuw terugkeren en de landridders onder het gezag van de graaf of zijn vertegenwoordiger laten. Als de baljuw de landridders leidde, dan moest men hem een bed leveren ter waarde van 60 s. par., een bediende om dit bed mee te nemen en terug te brengen, een snijmes en een tafelkleed. Al deze dingen moest de abt laten brengen op een stuk land van 38 gemeten groot, gelegen in de Oosthoek (*Loesthoeck*), die voorbehouden wordt voor de landridders. Dit moest de baljuw ter beschikking gesteld worden vanaf het ogenblik dat de baljuw uit de stad was getrokken tot het ogenblik dat hij teruggekeerd zou zijn. De religieuzen noch de kerk van Sint-Bertinus hoefden echter iets van deze kosten te betalen. Wanneer de baljuw teruggekeerd zou zijn, moest hij het bed en het tafelkleed terugbezorgen aan wie het hem gegeven had.

Op het ogenblik dat de landridders naar het leger moesten, mochten de abt van Sint-Omaars of de proost en de baljuw van Poperinge, met advies van de wet van Poperinge, beslag leggen op de minst sterke of minst fitte van al de landridders en die vrijstelling geven om in de stad

¹⁵ D. HAIGNERÉ, (ed.) *Les chartes de Saint-Bertin d'après le Grand cartulaire de Charles-Joseph Dewitte*, II, Saint-Omer, 1888, 164, nr. 1253; W. TILLIE, *De kroniek van Groot-Poperinge*, Poperinge, 1987, p. 23; F. WARNKÖNIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte*, II, 2de deel, *Urkunden*, p. 118-120.

¹⁶ D. HAIGNERÉ, *Les chartes de Saint-Bertin*, II, p. 253, nr. 1457.

te blijven voor 5 s. 4 d. par. per dag, die deze landriddert moest geven aan de baljuw. En voor dit bedrag moest de baljuw in zijn plaats dienst nemen in het leger.

De erfgename van Reningelst mocht geen leen noch erfenis verwerven binnen de stad Poperinge. De baljuw mocht de twee bannen van Poperinge samenroepen, zijnde de schepenen en de keurheren, voor zaken waarvan het hen toebehoorde om te oordelen. Hij kon hen samenroepen voor alle misdaden en zaken waarover klacht kon worden ingediend, behalve met betrekking tot de eigen goederen van de kerk van Sint-Bertinus, waarover ze geen recht mochten spreken zonder op voldoende wijze de abt of proost van Poperinge of hun luitenant te hebben opgeroepen.

De erfgename van Reningelst mocht een baljuw en een amman onder hem aanstellen wanneer het hen belieerde. Maar hij moest hem eerst voorstellen aan de abt of aan de proost van Poperinge of hun vertegenwoordiger. Zij moesten hem zien de eed zweren voor de wet van Poperinge, als ze dit zouden willen. En mocht de abt, proost of hun vertegenwoordiger vinden dat de voorgedragen persoon niet voldeed voor het ambt, dan mochten ze hem afwijzen. Zij moesten dan wel binnen de maand zijn fout aantonen voor de pairs van de erfgename van Reningelst, die vrije mannen en rechters waren in het hof van de abt van Sint-Bertijns te Poperinge. De voorgestelde mocht intussen binnen die maand de eed niet afleggen noch het ambt bekleden. En tijdens die maand mocht de erfgename van Reningelst een nieuwe persoon voorstellen, die kundig was en een goede naam had, om het ambt te bekleden. Als de abt of zijn luitenanten binnen de maand niets zouden gedaan hebben, dan mocht de baljuw blijven. Er mocht geen recht gesproken worden door schepenen en keurheren van Poperinge tenzij wanneer de baljuw was ingezworen. Ook de amman moest *keeringhe* doen aan de schepenen en keurheren, zoals gebruikelijk was.

De baljuw had recht op de helft van de inkomsten uit vervaldagen, feodale *fourfautures*, boeten en pandingen die door de vierschaar van schepenen en keurheren van Poperinge moesten beoordeeld worden, behalve bij de erfenis, waarvan de baljuw niets kreeg, want dit hoorde toe aan de religieuzen en hun kerk. De baljuw had recht op een derde van de inkomsten uit de boetes en *fourfautures* die voortkwamen uit dagelijkse *keuringhes* en een vierde van alle gezwaren.

Als iemand ter dood werd veroordeeld of één van de ledematen als straf werd afgehakt, dan had de abt of zijn luitenant het recht om hem zijn straf kwijt te schelden volgens de edelmoedigheid en de vrijheid van de Sint-Bertinuskerk. Maar als de abt of zijn vertegenwoordiger uit die vrijstelling eender welk profijt zou maken, dan hadden de erfgenamen van Reningelst recht op de helft. Als het voorkwam dat iemand de hand legde op de baljuw of de amman, dan zou de abt de boete volledig krijgen. De abt moest voldoende beboeten naarvolgens het misdrijf, op de beste manier die mogelijk was.

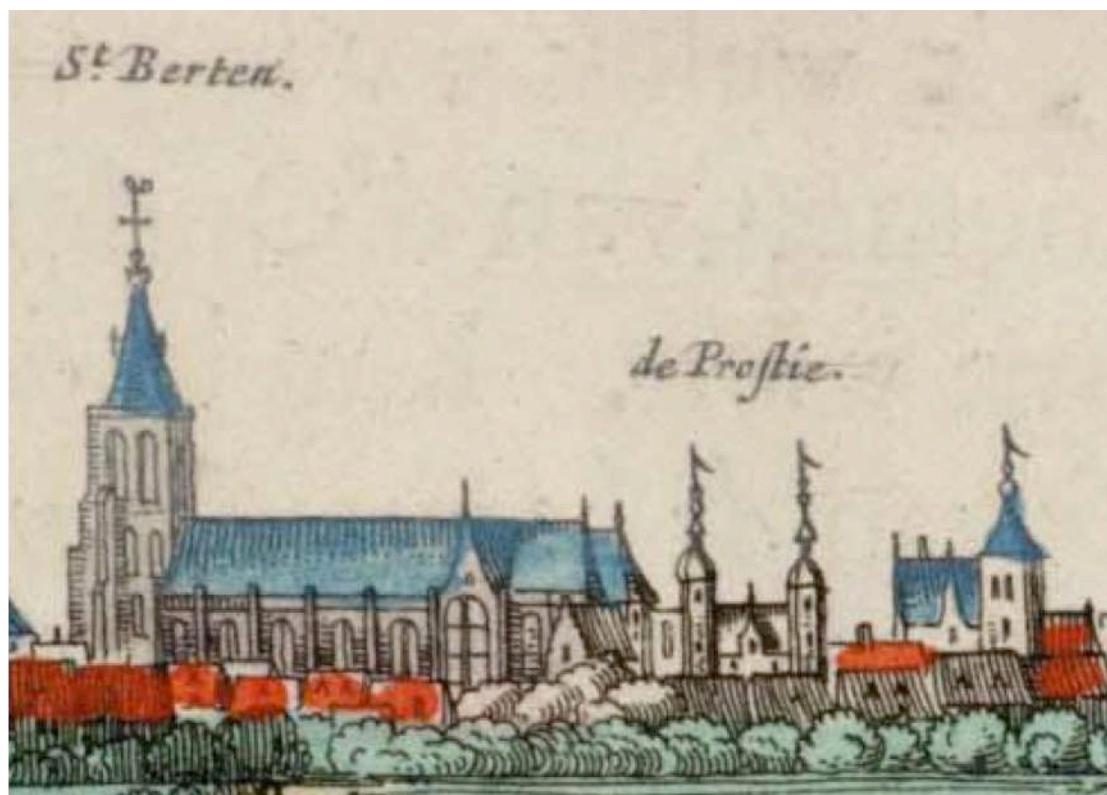
De abt of zijn luitenant mochten wanneer zij dit wensten de schepenen van de stad Poperingen laten uiteengaen en een zaak uitstellen, zonder er de erfgenamen van Reningelst of hun baljuw erbij te halen. Maar als ze schepenen wilden benoemen, dan moesten de erven van Reningelst of hun vertegenwoordiger er wel bij geroepen worden en de tweede benoemen en dan moest men de andere schepenen benoemen volgens de gewoonte.

De abt of de proost van Poperinge mocht iedere misdaadiger in de stad Poperinge arresteren of doen arresteren. Bij hun afwezigheid mocht enkel de baljuw of de amman van Poperinge iemand arresteren. Elke gevangen moest bij wet uitgeleverd worden aan de amman, die hem

moest bewaken tot hij voor de magistraat kon verschijnen. Geen enkele misdaad mocht kwijtgescholden worden noch door de abt, noch door de erfgenamen van Reningels noch hun plaatsvervangersals het niet met hun toestemming is. De baljuw en zijn amman van Poperinge hadden voor elke gevangene recht op 2 s. par. daags bij gevangenschap voor moord of verwondingen en 4 d. par. voor het in de boeien slaan en 4 d. par. issue- of aftochtsrecht.

Van alle grondverlatingen die voor de schepenbank passeerden, moest de baljuw en de amman 4 d. par. krijgen. Als iemand *en ghisele*¹⁷ werd gezet, mocht de abt of zijn vertegenwoordiger hen vrijlaten wanneer zij dit wensten. Als zijn vertegenwoordiger niet aanwezig was, mocht de baljuw dit doen. De baljuw van Poperinge, zijnde *Goesewins de Lauwe en me dame Maroie*, zijn echtgenote en erfgename van de heer van Reningelst, moesten vrijgepleit worden van alle *fourfautures* en misdaden die ze de abt en de kerk van Sint-Bertinus hadden aangedaan.

Tenslotte, als de religieuzen van de Sint-Bertijnsabdij enerzijds en de erfgenamen van Reningelst anderzijds zekere privileges, gebruiken, gewoonten en andere voorrechten hadden die melding maakten van het baljuwschap en de meierij van Poperinge in andere gevallen dan in de voornoemde artikels hierboven, dan zouden de scheidsrechters zich er niet in mengen en moest elkeen toekomen wat hij verdiende.¹⁸

Detail van de Sint-Bertinuskerk, proosdij en stadhuis van Poperinge op de ets van Vedastus de Plouich, 1649. AMSTERDAM, Nederlands Scheepvaartmuseum, Atlassen uit het Scheepvaartmuseum, S.1034 (16) kaart 062.

¹⁷ Het woord *ghisele* wordt door Godefroy gelijkgesteld aan *hostage*. Cf. F. GODEFROY, "Ghisele", in: *Dictionnaire de l'ancienne langue française*, IV (1885), p. 282. In het Middelnederlands betekende *gisel* zoveel als gijzelaar, krijgsgevangene en bestond er ook *te gisele*, i.e. als gijzelaar, in gijzel; *gisel houden* betekende "op een aangewezen plaats (eeene herberg) op eigen kosten vertoeven ("inliggen") totdat aan eene verbintenis of een bevel zal zijn voldaan". Cf. J. VERDAM, "Gisel", in: *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, Den Haag, 2002, p. 223-224.

¹⁸ D. HAIGNERÉ, *Les chartes de Saint-Bertin*, II, p. 253-257, nr. 1458.

Bezittingen van de Sint-Bertijnsabdij te Poperinge in 1315

Vanaf 10 juli 1315 verging het de abt van Sint-Bertijns in Poperinge slechter want de graafelijke ambtenaren refereerden naar de juridische basis van een feodale *fourfaiture*. De Fransgezinde abt van de Sint-Bertijnsabdij werd door de Vlaamse administratie als feodaal ontrouw gezien aan zijn leenheer, de graaf van Vlaanderen. Daarom mochten de leengoederen van de abt van de Sint-Bertijnsabdij in de kasselrij Veurne in beslag genomen worden.¹⁹ De inventaris biedt een uniek beeld van de bezittingen van de Sint-Bertijnsabdij in Poperinge en omstreken. De abt van de Sint-Bertijnsabdij van Sint-Omaars bezat in Poperinge een huis, waarschijnlijk het vroonhof, dat hem jaarlijks 300 lb. rente opbracht, althans volgens wat de knecht Hans Bake vertelde aan de abt. De offerandes in de stad werden verpacht aan Gontier Palster, die er jaarlijks 90 lb voor betaalde. Er bevonden zich te Poperinge in 1315 twee watermolens en twee windmolens in het bezit van de Sint-Bertijnsabdij. Deze molens werden verpacht aan Gontier Palster voor 70 lb. par. per jaar. De wekelijkse markt in de stad bracht de abdij jaarlijks 90 lb. cijns op. De tienden van de stad werden verpacht aan Bauduin Diedeman en Willaumes Buc voor 400 gouden denieren per jaar en die cijns moesten ze met Kerstmis 1315 betalen. Verder werd ook de tol van de stad Poperinge in cijns gegeven aan Bauduin Diedeman en Willaumes Buc voor 300 lb. per jaar gr. torn. voor 12 d. Het baljuwschap en de meierij van de stad Poperinge werden door de Sint-Bertijnsabdij verpacht aan heer Goeswin de Lauwe voor negen jaar. Zo hadden meerdere personen getuigd. Ook hoorde de abt te Poperinge het derdeel van een windmolen toe, waarover een geschil bestond. De abt bezat ook een bos nabij Poperinge dat men mocht kappen.²⁰

Effectieve inkomsten en uitgaven uit aangeslagen goederen te Poperinge in 1315

Verder in het register volgen de werkelijk geïncasseerde inkomsten van de *fourfautures* in de hoven en abdijen in Veurne-Ambacht vanaf 11 juli 1315 tot 1 november 1315. Van de inkomsten van de Sint-Bertijnsabdij in Poperinge betaalde Wautier de Tournay zijn knecht en hemzelf. Uit de inkomsten van het vroonhof van Poperinge werd een matras, een paard aan de halster geleid en zes kleine matrassen verkocht op de markt van Veurne voor 7 lb. Vierentwintig balken hout werden verkocht voor 16 s. Twee schuiten hout van vier loten en twaalf kleine en grote houten potten werden verkocht voor 28 s. Een kuip en een waskuip werden voor 14 s. verkocht. Een pan, twee haardijzers en een grilijzer werden voor 10 s. verkocht. Drie drinkbekers, die men *quelgiers* heette, werden verkocht voor 7 s. 6 d. Drie koperen ketels brachten 36 s. op. Twee drinkbekers voor het avondmaal en twee tafelkleden brachten 9 s. voort. Tenslotte werden Jehan le Deckere (Jan de Dekker) en zijn gezellen 120 lb. betaald uit de hand van Colard de Marchiennes, ontvanger van Vlaanderen, voor die van Bulskamp.²¹ De graaflijke ontvangers, Wautier de Tournay en Phelipes dele Spirote verbleven te Poperinge, te Loker en andere plaatsen van vrijdag tot zondag.²² Zij betaalden 26 s. voor het naar Veurne vervoeren per kar en per schuit van matrassen en uitrusting, geconfisqueerd in het vroonhof van de Sint-Bertijnsabdij te Poperinge.²³ Pieron de Tournay, Jakemard de Tournay, de baljuw van Veurne en verscheidene andere personen verbleven twee dagen te Poperinge, wat 4 lb. 12 s. kostte. Een knecht werd in Poperinge in het vroonhof opgevorderd

¹⁹ W. PREVENIER, "Leliaards en Klauwaards voor en na 1302", 148.

²⁰ RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 18 v°.

²¹ RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 24 r°.

²² RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 26 r°.

²³ RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 26 v°.

voor 70 s.²⁴ Drie knechten van Veurne-Ambacht werden door de grafelijke ontvangers beschuldigd vijanden van de graaf van Vlaanderen te zijn en moesten dus 7 lb. 10 s. betalen. Er werden 30 s. betaald voor de drank en het voedsel dat de knechten hadden geconsumeerd te Veurne, Lo en Poperinge.²⁵ In Watou werd een graantiede van 30 lb. voor 3.000 maten graan van de bisschop van Terwaan verkocht door Clay le Clappere uit Poperinge om de kruisboogschutters (!) van Poperinge te betalen. In die tiende had het kapittel van Terwaan 1.200 schoven graan, zoals voornoemde Clais rapporteerde.²⁶

De Franse koning herstelde de abt van de Sint-Bertijnsabdij in zijn voorrechten

Nadat eind augustus de Franse koning Lodewijk X met zijn leger Vlaanderen binnen was getrokken op de grens tussen Kortrijk en Rijsel, ontvingen Lodewijk, graaf van Evreux, en Guy de Châtillon, graaf van Saint-Pol, *Bouteillier de France*, kapitein en luitenant voor de koning buiten de grenzen van Vlaanderen, op 1 september 1315 te Atrecht al de belofte van de inwoners van Poperinge *que il ne seront rebelles*. Ze zouden ook geen schade meer berokkenen aan de koning en aan de koningsgetrouwens (leliaards) en mochten ook geen steun meer verlenen aan zijn vijanden, behalve als Robrecht, *jadis conte de Flandres*, of zijn zoon Robrecht van Kassel en de Drie Steden hen hiertoe zouden dwingen. En mocht het zijn dat Ieper ook werd ingenomen, dan zouden de Ieperlingen zich ook moeten zo gedragen. Op vraag van de schepenen, keurheren en raadsheren van Poperinge had de abt van Sint-Bertijns van Sint-Omaars, wereldlijke heer van de stad Poperinge, de kerkelijke bezittingen verbonden om 5.000 lb. par. te betalen. Mocht het gebeuren dat de Poperingenaars toch hun belofte zouden breken en de abt verplicht werd tot het betalen van de gezegde 5.000 lb., dan zou de koning de Poperingenaars dwingen om die som te betalen, desnoods door gevangenneming en confiscatie, om zo de abt schadeloos te stellen.²⁷

Scènes uit het leven in de Sint-Bertijnsabdij geschilderd door Simon Marmion in 1459.
(BERLIJN. Staatlichen Museen)

In een volgende akte van 4 oktober 1315 komen we te weten wat er nu precies in juli 1315 te Poperinge was gebeurd. Koning Lodewijk X verklaarde immers dat gedurende de rebellie van graaf Robrecht en het Vlaamse volk tegen de Franse koning de rebellen van Poperinge hun keurheren als vertegenwoordigers van de religieuzen van Sint-Bertijns in de gevangenis

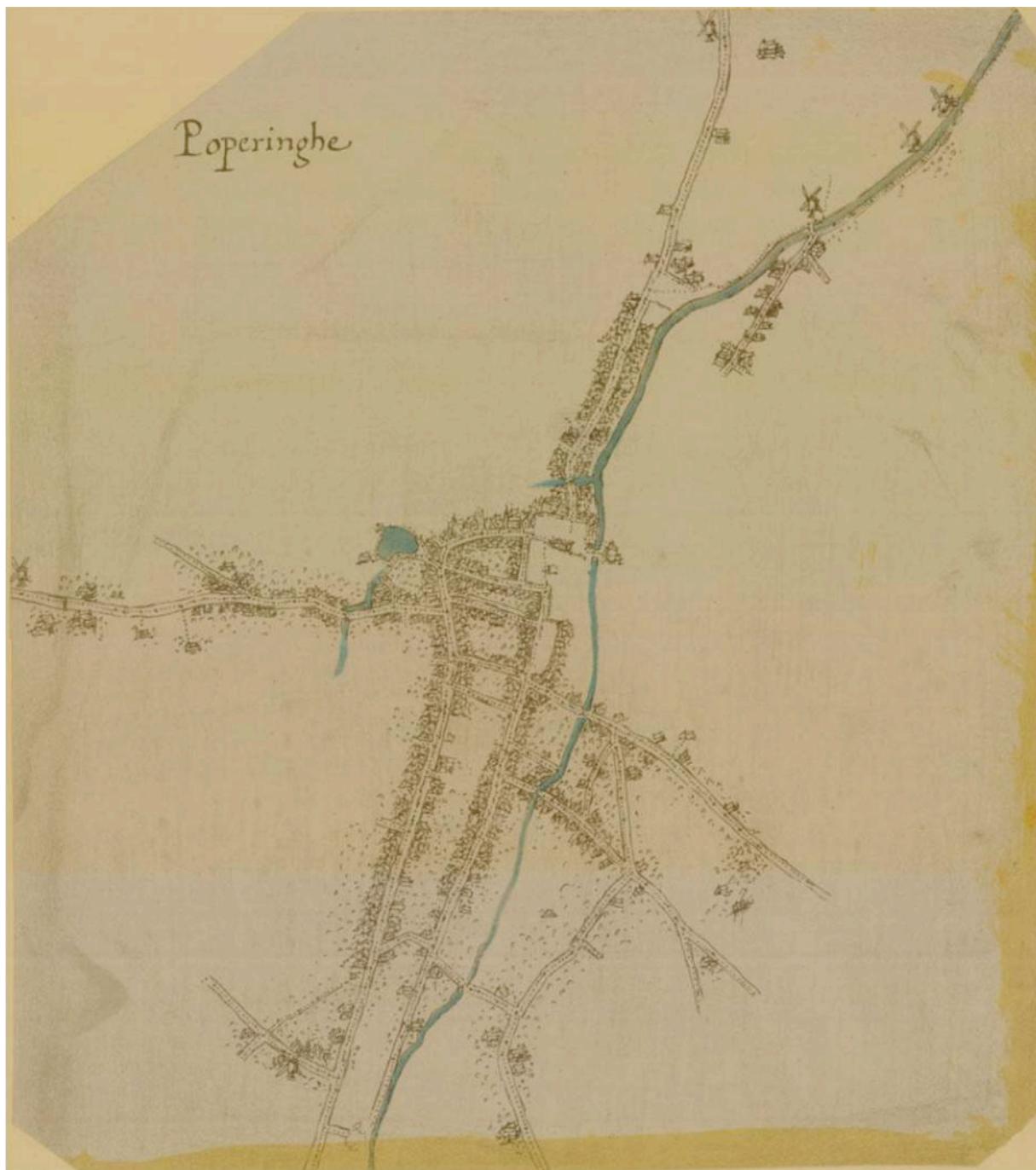
²⁴ RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 27 r°.

²⁵ RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 27 r°-v°.

²⁶ RIJSEL, ADN, Série B, nr. 6949, fol. 30 r°.

²⁷ HAIGNERÉ, *Les chartes de Saint-Bertin*, II, p. 260-261, nr. 1466.

hadden geworpen. Zij hadden de bezittingen van de Sint-Bertijnsabdij laten aanslaan en verscheidene nieuwigheden in het bestuur ingevoerd. De koning wilde nu dat er geen nadeel zou berokkend worden aan de privileges van de religieuzen van de Sint-Bertijnsabdij, die hem steeds trouw waren gebleven, en dat alles in zijn oorspronkelijke staat moest hersteld worden. De daden van de rebellen mochten geen precedent voor de toekomst scheppen.²⁸ Op 13 juni 1317 bevestigde de nieuwe Franse koning Filips V deze brief van zijn voorganger opnieuw.²⁹

Kaart van Poperinge uit midden 16de eeuw door Jacob van Deventer.
(GREIFSWALD. Universitätsbibliothek der Ernst-Moritz-Arndt-Universität)

²⁸ F.-H. D'HOOP, *Cartularium*, p. 146, nr. 128; D. HAIGNERÉ, *Les chartes de Saint-Bertin*, II, p. 261, nr. 1467.

²⁹ F.-H. D'HOOP, *Cartularium*, p. 147, nr. 129; D. HAIGNERÉ, *Les chartes de Saint-Bertin*, II, p. 261, nr. 1467.

Bibliografie

Onuitgegeven bronnen

RIJSEL. Archives départementales du Nord, B 6949.

Uitgegeven bronnen

D'HOOP, F.-H. *Cartularium. Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin, à Poperinghe, et de ses dépendances à Bas-Warneton et à Couckelaere, déposées aux archives de l'état, à Gand* (Recueil de chroniques, chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de la Flandre-Occidentale: 1. Chroniques des monastères de Flandre XXXVI). Brugge, 1870.

HAIGNERÉ, D. (ed.) *Les chartes de Saint-Bertin d'après le Grand cartulaire de Charles-Joseph Dewitte*. 4 vol. Saint-Omer, 1886-1897.

Studies en werken

ALTMEYER, J. *Notices historiques sur la ville de Poperinghe*. Gent, 1840.

GODEFROY, F. "Ghisele", in: *Dictionnaire de l'ancienne langue française*, IV (1885), p. 282.

B. MEIJNS, "De vestiging van norbertijnenabdijen in het graafschap Vlaanderen (1129-1156)", in: *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, I (1998), p. 135-162.

PREVENIER, W. "Confiscatie van Gentse leliaards in 1314-1316" in: L. PÉE (e.a.), red. *Liber Amicorum Achiël De Vos*. Evergem, 1989, p. 155-159.

PREVENIER, W. *Motieven voor leliaardsgezindheid in Vlaanderen in de periode 1297-1305* (Studia Historica Gandensia. Uit de seminaries voor geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent, CCXVI). Gent, 1977. Reeds voordien verschenen als: PREVENIER, W. "Motieven voor leliaardsgezindheid in Vlaanderen in de periode 1297-1305". *De Leiegouw*, XIX (1977) p. 273-288.

ROGGHÉ, P. *De Orde van de Tempelridders en haar geschiedenis in het oude graafschap Vlaanderen*. (Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, 1972, II) Gent, 1973.

VAN DE PUTTE, F. "Mémoire sur la ville d'Ypres". *Annales de la Société d'émulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre*, V (1843) p. 273-302.

VANDERMAESEN, M. "Vlaanderen en Henegouwen onder het Huis van Dampierre 1244-1384" in: D.P. BLOK (e.a.), red. *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, II. Haarlem, 1982, p. 399-440.

MEIJNS, B. "De vestiging van norbertijnenabdijen in het graafschap Vlaanderen (1129-1156)". *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, I (1998) p. 135-162.

WARNKÖNIG, L.A. *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte bis zum Jahr 1305*. 5 dln. Tübingen, 1835-1842.

Sigels

d. = denier

gr. = groot

lb. = libra, livre, pond

lb. par. = pond paris

s. = schellingen

Cest li inventoires des fourfautures dou troir de furnes
del an mil. cc. et Orme le Maistiers de Tournay et poche
li p's des lesp's de la sp'rete ont rendu suz.

? P'mes en popmghes.

- et l'abbes de saint berom une maison a tout. cc. ff. de rente par an si ke je
l'abbes baie barlet du dit abbey dist.
et je en le dite ville les offrandes li sont achensees a bonnier pastier pm. lxxv. ff.
et ij. molins a paixne et ij. molins a vent li sont achensees au dit bonnier pm. lxxv. ff. pm
et les forages de la ville li valent a chense. par an xl. ff.
et les difmes de la ville si les tient a chense baudum die demain et v'illes
luc par mi cccc. v. dec. pm.
et fait leur chense au noel lan grise et a dont en douent rendre raison.
et le Conclu de la ville le gis les auant nomes baudum et v'illes tienent a
chense pm. cc. ff. par an etros torn pour. xij. d. et fait leur chense
du treffme iour de Noel lan grise en un an. et douent de la dite chense
rendre raison au noel prochain venant
et le bailli de la ville et le maestro li estrey en la main labbes deff dit p'accer
li l'abbes auont fait a mons Eustache laundau par le tme de. x. ans
si ke plus p'somes nous ont tenu monement
et appert au dit abbey a popmghes les. ij. pars du molin a vent li est en debat
et appert au dit abbey deles popmghes en los hon puet faire taillier
et a l'abbes en eghebarde caple une foret la ou il appert xx. mesur
de tre pau plus pau moins valent. xx. ff.
et appert au dit foret environ. x. ff. de rente par an pau plus pau moins
et en le dite disme ville xij. arbres deles disme li estoient achensees par mi. lxxv. ff.
et les a leues mesur eustache laundau du command mons de flandres. les gis
colars rectys li a corona s. le. ff. et les a rebatus en son compte
et trouus boutz et phelippe en le dit foret p'mes - ij. l'ys de plume tous
stoffes. ij. napes. ij. rouailles. ij. coussins de plume. ij. tapis. xij. et
bueles. xij. fauferons. ij. boutailles destam et ij. de quur. une bale.
une truje. un bec. un pot de queure. ij. p'ales. ij. cranderons. ij. bache

Titelbladzijde uit de inventaris van de fourfautures in Veurne-Ambacht.

RIJSEL, Archives départementales du Nord, Série B (Chambre des Comptes de Lille), nr. 6949, fol. 18 v°.

Uitgave

RIJSEL, Archives départementales du Nord, Série B (Chambre des Comptes de Lille), nr. 6949.

fol. 18 v°:

*Chest li Inventoires des fourfaitures dou teroir de Furnes
del an mil. ccc. et quinze ke Wautiers de Tournay et Phe-
lipes dele Spriete ont rendu fus*

Primiers en Poperinghes

Li abbes de Saint Bertin une maison a tout .ccc. lb. de rente par an si ke je

Hans Bake varlet au dit abbe dist.

Item en le dite vile les offrandes ki sont achensies a Gontier Palster parmi .lxxxx. lb.

Item .ij. molins a yauwe et .ij. molins a vent ki sont chensiet au dit Gontier parmi .lx. lb. par. par an

Item les forages dele vile ki valent a chense .par an .xl. lb.

Item les dismes dele vile si les tient a chense Bauduin Diedeman³⁰ et Willaumes

Buc par mi .cccc. d. dor par an

Et faut leur chense au noel lan quinze et a dont en doivent rendre raison.

Item le tonlieu dele vile le quil les avant nommeis Bauduin et Willaume tienent a

cense par mi .ccc. lb. par an gros tornois pour .xij. d. et faut leur chense

du tressime iour de Noel lan quinze en un an. Et doivent de le dite chense

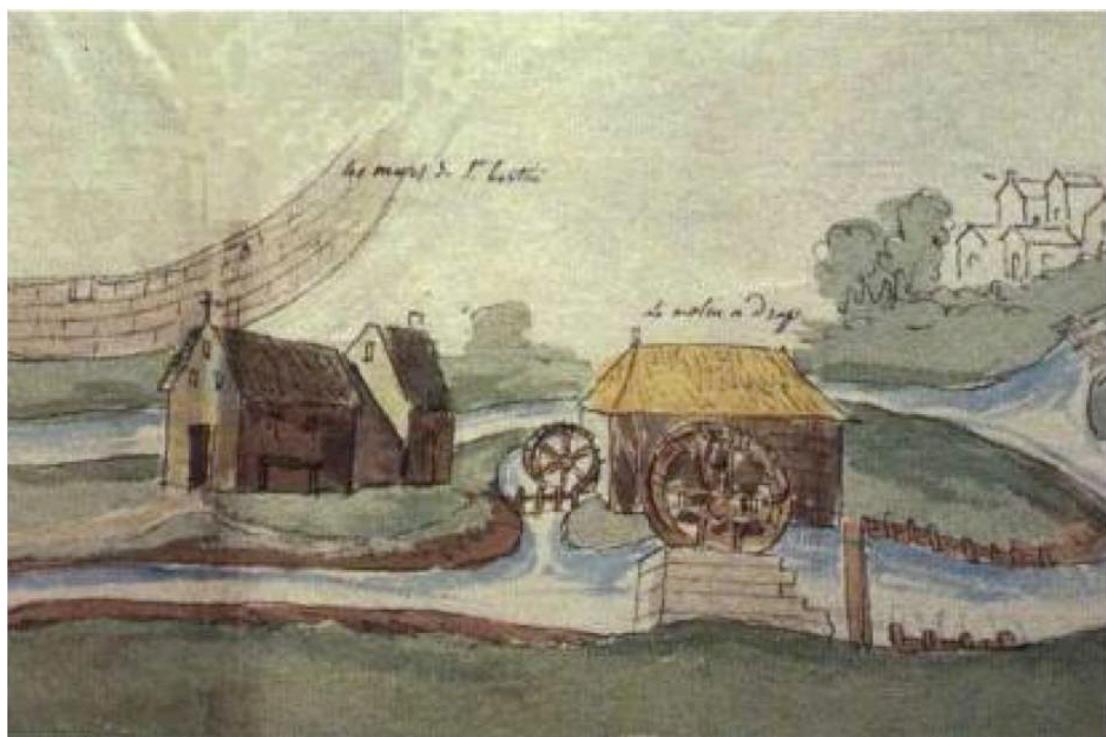
rendre raison au noel prochain venant.

Item le baillie de le vile et le maierie ki eskey en la main labbey dessus dit par achet

*ke li dis abbes avoit fait a monseigneur Goesewin del yauwe³¹ par le terme de .ix. ans
si ke plussieurs personnes nous ont tesmoingniet*

Item appartient au dit abbeit a Poperinghes les .ij. pars dou molin a vent ki est en debat.

Item appartient au dit abbeit deles Poperinghes un bos kon puet faire taillier.

Watermolen in de vallei van de Aa vermeld in de polyptyk van de Sint-Bertijnsabdij in 850.

³⁰ In 1344 was een Willaumes Diedeman schepen van Poperinge die onderhandelde in het conflict van die van Poperinge en de Sint-Bertijnsabdij over geweldplegingen en schade hen aangedaan door de Ieperlingen. Cf. F.-H. D'HOOP, *Cartularium*, p. 180.

Item a li dis abbes en Eggewardes capple une poreit la ou il appartient .xx. mesures de terre pau plus pau meins valent .xx. lb.

Item appartient au dit poret environ .xv. lb. de rente par an pau plus pau meins

Item en la dite ~~disme~~ vile .xij. garbes dele chense ki estoient a chense par .iv. lxxij. lb.

et les a leves messire Eustasse Lauward du commandant monseigneur de Flandres . les quils

Colars recheveurs lui otroia par .lx. lb. et les a rabatus en son compte

Item trouua Wautier et Phelippes en le dit poret premiers .vj. lijs de plume tous

estoffes .iiij. napes .ij. touaillies .vj. coussins de plule .ij. tapis .xvij. es-

kueles destain .xvij. sauserons .ij. boutaillies destain et .ij. de quir . vne vake .

vne truje . vn veer . vn pot de qieure .ij. paieles .ij. cauderons .j. bachin.

fol. 19 r°:

un pot lavoir .ij. huges . taules et estans et .ij. tapis.

Item a li dis abbes a Furnes et entour Furnes . c. et xl. lb. de rente par an au pau plus pau meins et dont Jehan Bake deuoit rendre raison car il a les briefs par devers lui ke Wautiers et Phelippes nen puerent onques avoir

Item a li dis abbes en Bulscamp une disme si le tient a chense Gadifer Leydechganc, Jehan Broghe et Jehan li Deckere par mi . vj. ^{xx} lb. par. par an et en fissent acord a no maistre le recheveur de Flandres pour laoust lan .xv.

Item a li dis abbeis en Steenkerke une disme de Grains et d'angniaus et en Ramscapple .c.lxxx. mesures de terre pau plus pau moins ki appartiennent a une court kon apele Joofel li quelle disme li terre et li cours dessus dite est a chense a Danijd Spoerkin par mi . cccc. et .xl. lb. par. par an a .iii. paiemens au noel a le paske et a le .S. Jehan.

Item a li dis abbes en Peruise vne court et terres, rentes et le tiers d'un molin a vent si le tient a chense Cristiens li Pissons pour .iv. C. xvij. lb. par. par an a trois paiemens au Noel a le paske et a le Saint Jehan.

Item a li dis abbes en Vernauen Capiele vne disme de grains et d'angniaus et le tient a chense Jakeme Mulard par mi .lxxx. lb. par. par an a .ij. paiemens au Noel a le paske et a le Saint Jehan.

Item a li dis abbes en Sente Cateline Capiele et en Preuise .vj. garves dele disme si les tient a chense Bauduins Bruninc par mi .lccvij. lb. par. par an gros torn. pour .xij. d. a .ij. payemens au Noel ale Paske et ale Saint Jehan. Et en a fait seurtei par devant curiers de Jehan Moenssone et de Colin le Coc.

Item a li dits abbes bewesterport .xvj. mesures de terre si les tient a chense Bau- duin de Warrem par mi .xvj. lb. par. par an gros torn. pour .xij. d. a .ij. payemens ale Saint Remi passe au Noel a venir et ale Paske suiwant.

Item a li dis abbes en le vile de Furnes une maison et .ij. mesures de terre si les tient a chense Rolin Leencnecht par mi .vj. lb. par. par an a .ij. payemens a Noel, Paskes et a le Saint Jehan.

Somme .ij.^m ccc. lv. lb.

Che sont li bien ke li abbeis d'Anchin a en le vile de Furnes . une grange et .ix. mesures de terre si les tient a chense Jehan li damhouders par mi .x. lb. par. par an, a paiger au Noel en l'an quinze.

fol. 19 v°:

Chest che ke li capitiles de Saint Pierre de Cassiel a en Egwards Capple. Premiers une maison et .xij. mesures de terre si les tient a chense Wautier Zannekin par mi .x. s. par. cascune mesure a .ij. paiemens Noel, Paskes, Saint Jehan valent .vj. lb. vj. s.

Item a li dits capitiles en le dite vile .vij. ^{xx} vj. lb. de rente par an a .v. pay- ments ale Saint Remy lan quinse. Saint Andriu Candeleir, mi march. le Saint Jehan.

Item a li dis capitiles en le vile de Nuefport .xvj. lb. de rente par an a .v.

payemens as termes dessus dates dont Henri fil Clays doit .iiij. s. Item .ij. s. vj. d.

³¹ Mnl.: Gossewin van Lauwe

Jehan de Hansame .vij. s. i. d. Thieri dele Scare .xxxvij. s. iiij. d. ½. Clais
Riquard . v. s. i. d. ½. Meulin .xij. d. Wyellaerd de Mien .xvij. d. Cateli-
ne Cluts . xlj. d. ½. / .. Somme . iiij. lb. iiiij. s. i. d. ½. a le Saint Remy et autant
a le Saint Andriu Candeleigh au my marchs et a le Saint Jehan.
Item a li dis capitles en Pervise et en Saint Cateline Capiele le baillie et le maierie
des lieus dessus dis et rentes dont Wautiers et Phelippes ont fait crijer es eglises la
et ailleurs ou terroir de Furnes de par monseingneur de Flandres ke il venissent rendre rai-
son as gents monseingneur dessus dites seur estre tenut a ennemi monseingneur et riens n'en a on fait.

Che sont li bien ke li capitle de Saint Omeir ont ou terroir de Furnes a Odenkercke
une disme de grain li quelle est acensie a Clai Mis, a Antoine le pissonier et a
Ernoul Bastkin, Willaume Tubbekin, Coppin Carle, Jehan Caestickere, Riquard Rein-
boud, Willaumes dou Poele, Gilles Baviere par mi .vij. lb. x. s. par. au Noel
Paskes, Pentecoste et en ont fait fit l'un parmi lautre cascun pour le tout par de-
vant kueriers chest a savoir Renier de Hondenghiem et Jehan Colin.
Item a li dis capitles en Odenkerke seur cascun ki ont nefz alans en mer
.x. s. par. par an a paier au jour Saint Martin et en doit le prestres de le vi-
le rendre raison.

Item a li dis capitles en Alverinchem .iiij. prouendes si les tient a chense messire
Jehans li Pissons parmi .lxxx. lb. par. par an cascune prouende et en est comme
pains Jehan Boye a payer a trois payements au Noel, ale Paske et ale Pente-
coste valent .ccc.xx. lb.

Item a li dis capitles a Lampernesse .iiij. prouendes si les tient a cense messire
Jehan li Pissons, Lambert li Pissons et Jehan Boye par mi .lxx. lb. par. par an
cascune prouende a .iiij. paiements au Noel, a le Paske et ale Pentecoste valent .cc. lxxx. lb.
Item a li dis capitles entre Volcravens kinder kercke et Lampernesse .ij. pro-
uendes si les tient a chense Clai Nederlant par mi .lxxxx. lb. par. par an
cascune prouende a .iiij. paiements au Noel, ale Paske et a le Pentecoste . valent
.c. lxxx. lb.

fol. 20 r°:

Item doit Clais Nederland pour arriere de che meisme .xxvij. lb. par.
Item tient Clais Nederland dun capellain de Saint Omeir .xij. mesures de terre a cense
par mi .ix. lb. par. par an deseure tous frais a payer au jour de Noel.
Item a li dis capitles en le Viese Capiele .xl. mesures de terre si les tient a chense Gilles
Baude, Jehan Baude, Coppin le Bliet, Gilles fil Gillion li prestres de le vile et Hannin
le Vos parmi estimatees a .xl. lb.
Item a li dis capitles en Alverinchem .ix. mesures de terre si les tient Gilles Knibbe
a cense par mi estimatees a .ix. lb.
Item de che meisme Willaumes Matte .iiij ½. mesures de terre ke il tient a cense par mi
.iiij. lb. par. par an a .ij. paizemens au Noel et ale Paske.

Che sunt li bien ke li frere de Saint Augustin dallees Terwane ont en prouendes
une maison et chou que y appartient ki monte .xxv. lb. par. par an.
Item ont li dit frere en che meismes lieu une disme ki vaut par an .xxx. lb. par.
Item ont il en che meismes lieu .vj. lb. par. de rente par an ki appartient au
coustre de Pontroart.
Item ont il encore en petites rentes ou dit lieu .x. lb. par. par an.

Che sunt les biens leveske de Therewane quil a en Vulvrinchem .iiij. gar-
bes dele disme parmi .xiiij. lb. par. par an gros torn. pour .xij. d. et les
acata Franchois Lauward a deniers comptans.

Item a li dis Esveskes a Wulvrinchem .iiij. garbes dele disme li quel li
eskauent de le mort du prestre de Wulverinchem et furent vendues a Fran-
chois Lauward et a Gillion le Value par mi .xiiij. lb. comptans gros torn. pour .xij. d.
Item a li dis esveskes seur une disme ke messire Franchois d'Aveskercke a en

Bevernes .xxij. lb. par. de rente par an si les tiennent par acaet Jehan Hoe-mins et Mickiel le Bere et en doivent de remainant de che quil acaterent .xiiij. lb. par. gros torn. pour .xij. d. au Noel, ale Paske et ale Pentecouste. Item a li dis veskes ~~seur une disme~~ en Watue une disme le quelle Pierres de Tournay fist emploittier et vendre pour le maison de Niepe pourvu lan quinse

Che sont les biens ke li capitles de Therewane a en Watue . Premiers une disme si lesplota et vendi Pieres de Tournay pour le maison de Niepe vu lan quinse. Item a li dis capitles en Polinchove une disme si le tient a cense Bauduin dele Court par mi .xlv. lb. par. par an a .ij. paiemens a Noel, ale Paske et ale Pentecouste.

fol. 20 v°:

Maistre Jehan de Houplines en Lenseles a une disme si est vendue a Bauduin de le Court Pour laoust l'an quinze parmi .x. lb. par. conptans gros. torn. pour .xij. d.

En Rininghes

Li abbes de Hanons y a le baillie dele vile et le maierie et .xl. lb. de menue rente par an les quilles eskient a le Saint Martin lan quinze en partie et a Noel et a mi marts les autres me demisiele de Lubres le moitie dun bois enconte Phelipe del Hekout et est a taillier.

Item a li dite demisiele .iiij. mesures de preit si le tient a cense Hellin de Rininghes.

Jehan de Pradeles en le dite vile .xxj. mesures de preit si le tient a cense Pieron le Neve par mi .xvj. s. par. cascune mesure par an a .ij. paiemens au Noel et a le Paske et parmi chou a li dis Pieres le passaige del yauwe ki a Jehan appartient.

Item dele beke a en Rininghes et en Westfleternes .xxij. mesures de terre kon apiele Broec le quelle Wautiers et Phelipes ont donnei a cense a Phelipes le Crane et a Guerard Paeldinc par mi .vij. s. par. cascune mesure par an a .ij. payements et ne commençtent li premiers payemens devant le Noel lan .xvj. et lautre a le Paske apres suiwant.

Les Cordelieres de Lille ont en Rininghes .ij. manoirs et terres si en tient a cense Jehan desteeelande .xvij. mesures de terre par mi .xxj. lb. xij. s. par. par an gros torn. pour .xij. d. a .ij. payemens a le Paske et a le Saint Jehan.

Jehan fil Mahaut, Gherard Drinckebier, Hannin Drinckebier, Jehan fil Wautier Colin en tiennent de che meisme .xvij. mesures de terre par mi .xxv. lb. par. gros torn. pour .xij. d. et cascuns pleges pour le tout a .ij. paiemens au Noel et ale Paske.

Willaumes Grave tient de che meisme .xxij. mesures de terre par mi .xvij. s. par. le mesure par an montent .xix. lb. xvij. s. par. gros torn. pour .xij. d. a .ij. paiemens au Noel et ale Paske dont Clai Boidens est pleges par chou ke Wautier et Phelipes li ont les biens mis en mains.

Hannin du Zuenie tien de che meisme .vij. mesures de terre parmi .vij. lb. par. par an au Noel et ale Paske.

Item doit il pour arriere de che meisme .x. lb. par.

Gilles Grenboud tient de che meisme .iiij. mesures par mi .x. s. par. la mesure a Noel et a le Paske.

Mabe sberen de che meisme tient .ij. mesures parmi .xvij. s. par. le mesure a Noel et ale Paske Claikins Hermate tient de che meisme .ij. mesures par mi .xvij. s. par. le mesure Noel. Paske. Hannin Duvekin doit as dites Cordelieres pour arriere de compte fait par Vincent Vallet.

fol. 21 r°:

as Cordelieres pour bleit et pour aveine .x. lb. par.

Item ont les dites Cordelieres en Crombeke une disme la quelle Pieres de Tournay vendi pour le maison de Niepe parveir pour laoust lan quinze .l. lb.

Lamin Haec demorans a Pollinchove doit et est tenus pour .v. mesures de terre quil acata a maistre Bauduin Colewede demorant en Artois .xlv. lb. par. comme biens fourfais.

Che sont les biens ke li Eglyse de Saint Jehan de de Therewane et en Casekins

kercke et a Scunins kercke plussieurs rentes dont Clais Scarlaken et Jehan li Pisson doivent rendre raison pour che ke il ont les bries des rentes dont Wautiers et Phelipe ne puerent onques riens avoir.

Item ont il en Scotes une disme dont Wautiers et Phelipes nont riens eut par che quil lont nouvielement enquis.

Saint Pieres de Lille ont en Saint Jakeme Capiele et en Scunincs kercke rentes plussieurs si les tient Clais Scarlaken ki est seur baillius et Jehan li Pissons et ne puerent Wautiers et Phelipes onques les bries avoir.

Li sires de Pyrewes a en le Viese Capiele rentes plussieurs ki montent a .ccc. l. lb. par. par an si comme Wautiers et Phelipes ont nouvielement enquis.

Bruniel Hannoets sone a en Lampernesse tere de fief fourfaite si comme Wautiers et Phelipes ont nouvielement enquis.

La vawe Jehan Snake a en Lampernesse terre si le tient a cense Colin Snake si comme Wautiers et Phelipes ont nouvielement enquis et maint li dite vawe a Tournay.

Pieres Pottage bourgeois de Douway a en Zoutenay .iiij. mesures de terre si les tient a cense Gilles Veyse .ij. mesures par mi .xl. s. par. par an les quels il doit d'riere pour le terme de le Saint Jehan et dele Saint Remy passeit.

Willaumes Kic en tient .ij. mesures par mi .xl. s. par. les quels il a paies a Wautiers et a Phelippron dessus dits pour le terme dele Saint Jehan et de le Saint Remy passee.

Messire de Locres a en le vile de Locres un manoir ars, .ij. molins a vent vendus par le bailli de Furnes.

Item .c. et .x. mesures de terre pau plus pau meins et demeurent a chensir en la main monseingneur de Flandres.

Item y a ul une chenle danneit et d'autre bos a taillier le quelle est en point de taillier.

Item appartient a le maison dessus dite .lxij. lb. par de rente par an dont Willaumes de le bourgeois d'Yppre est asseinet sus du terme dele Saint Remy passee et en goist du commandement monseingneur de Flandres.

Item a li sires de Locres en provendes un vies manoir ars et si a bos et tres wastes

fol. 21 v°:

dont Wautiers et Phelipes ne puerent onques iestre adrechiet de savoir pris ne valeur si en devroit Jehan Pecke rendre raison car il a long tans maniet car il a esteit et encore est as draes le seigneur de Locres et ses baillis.

Li cures de Locres est trait par devers le Roy et a sa paroche donnee a cense a monseingneur Jehan le May capellain par mi .xxxij. lb. par. par an et entra en le cense a le Candeleir l'an quatorze.

En Lampernesse

Li sires de Hondescotes y a .xlivij. mesures de terre si en tient a cense Bauduins Tsuerlincx .xxij. mesures par mi .xx. lb. par. par an au Noel et a le Paske. Wautiers Canin et Henri Canins ses frerres tiennent de cele meisme terre .xxij. mesures a cense par mi .xx. lb. par. par an au Noel et a le Paske et avoit on donne a entendre Wautiers et Phelipe que il devoient pour cascune mesure .v. rasieres d'aveine.

Li hoir le seigneur de Wichte ont a Lampernesse terres et rentes ki leur eskairent de le mort le provost de Furnes si les tient a cense Gilles Wakers parmi .ix. xx. x. lb.

par. par an a .v. paiemens dont li premiers commenche a mi marts se chuis

Gilles demeure en le cense car des payemens dele dite cense est keus et a eskeu dusques a le Candeleir la li sires de Rininghes en main comme testamenteerres pour accomplir le testament.

L'eglise d'Ayre en Lampernesse a .cl. lb. de rente par an si en doit Pierres Tsuur-lins et Clais le Raet rendre raison ki les briefs tiennent et ne veulent venir avant.

Ostes d'Oxelare a en Zoutenay .xxxvij. mesures de terre si en tient a chense li vawe Jehan le But Jehan Coxin ses batons .xxxij. mesures par mi .xxj. s. par.

cascune mesure.

Item doit li dite vawe et ses maris d'arriere pour le dite chense .xj. lb. par.

Jehan li Volres tient de cele meisme mesur terre .iiij. ½. mesures par mi .xxj. s.

par. cascune mesure a trois paiemens Noel Paske Pentecoste. Et doit li dis
Jehan arriere dont Wautiers et Phelipes n'en puent avoir raison.
Messire Wautiers de Ghistele a en le ville de Furnes un manoir wasteit .j. molin a
vent ostei par le bailliou de Furnes.
Item environ .lxxvij. mesures de terre pau plus pau meins et .x. lb. par. de rente
par an et le cange dele vile dont li seriant de Bruges deffisent et brisierent le
maison la ou on tenoit le dit cange. et sont toutes ces coses donnees a cense dou
tans le dit monseingneur Wautier a Wystasse Paepkin parmi .lxxx. lb. par. par an a .ij. paye-
mens dont li uns fu a le Saint Remi passee, l'autre a Noel prochain et le tierch a le Paske.

fol. 22 r°:

Debbout Tastevord en un Veinchem un manoir, terres, rentes dont li somme est par an
dont Jehan Tastevord ses frerres a fait acord a Colard de Marchiennes recheveur de
Flandres et par Jakemard de Tournay dou comant monseingneur par mi .xxxij. lb. vj s. viij. d. par.
Messire Franchois de Haveskercke a en Vulverinchem un manoir ars terres rentes
si les tient a cense Mickiel li May par mi .lx. lb. par. par an Si i est me demisiele
de Quadypre asseine sus par devant le loy tant longuement ke elle sera pourpaiee dou dit monseingneur
Franchois de .ccc. lb. par. Et en joist le dite demisiele dou commandement monseingneur de Flandres.
Item a messire Franchois le tierch d'une disme en Beverne li quele est vendue a Jehan Hoenin
et Mickiel le Baire .xxvij. lb. par. gros torn. pour .xij. d. cest an seur la quelle disme
li veskes de Thyerewane a .xxiiij. lb. de rente par an les quels sont mis comme fourfais
aillieurs seur lui. Et on pait li dis Jehans Honins et Mickiel le Bere dele somme dessus
dite .xiiij. lb. par. gros torn. pour .xij. d. Et ensi demeure kil doivent .xiiij. lb.
a Noel pait Paskes et le Pentecoste.

Li castelain de Berghes a en Veinchem un manoir waste terres et rentes et en Bever-
nes a il rentes aussi les quelles montent .c.xix. lb. ij. s. x. d. par. deseure lasse-
nement me dame se mere et me demisiele se seur ki doivent avoir si comme il dient
et dont Wautiers et Phelipes rendent les pieches fus kil en ont eus de Bauduin de
Wulverinchem vallet au dit castelain.

Jehans de Rely a en Odenkercke un manoir, terres et rentes.

Item a li dis Jehans en Watue un manoir, un molin a vent, terres et rentes li quel
bien d'Odenkercke et de Watewe sunt donnei a monseingneur de Pontreard par les lettres
monseingneur de Flandres si ke Wautiers et Phelipes n'en seuent nul compte.

Che sont li bien ke li abbye de Cambron a ou terroir de Furnes.
Premiers une court a Lampernesse, un molin a vent, .ccc. et .xxxv. mesures
de terre pau plus pau meins.

Item a le dite court .xxx. vakes a let .ij. tors .xij.^{xx} beestes a laine .xxxvij.
angneaus del an quinse par mi les biestes ki en ont par Wautiers et Phelipes estes ostes
pour le pourvanche monseingneur de Flandres et pour leur lettres.

Item .ij. jumens traians .ij. poutrees d'antaen et .ij. poutrains d'auwaen
.vij. veaux d'antean et .vj. d'auwaen .ij. truyes .xxx. pourcheaus courans
par le court ke petis ke grans.

Item .iiij. pots de metal seans en fourneel .ij. pos de kuivre k'on met a fu
.ij. caudieres .v. cauderons .ij. paieles de metal .un lit de plule estoffeit
.ij. kieutes pointes .vj. hanas de madre sans piet et sour tout chou est li dite

Kaart van de kasselrij Veurne, 1664. AMSTERDAM, *Nederlands Scheepvaartmuseum*, Atlassen uit het Scheepvaartmuseum, S.1034_(03) kaart 029.

fol. 22 v°:

court kerckie en .vj.^{xx} lb. de rente par an.

Che sont li bien ke li abyde Vycoingne³² a ou terroir de Furnes. Premiers une court en Stuvinskercke j. molin a vent .ccc. mesures de terre pau plus pau meins et grant partie des dismes dele ville.

Item appartient a le dite court .xix. lits de plume ke Wautiers et Phelipes i trouverent tous estoffes.

Item .vij.^{xx} annes ke napes ke touailles .ij. bachins et .ij. pots lavoir.

Item .ij. pots de metal seans en fourneel .v. autres pots de quivre .ij. noirs cauderons et .iiij. blancs .iiij. paieles d'arain.

Item .iiij. hanaps d'argent a piet .iiij. hanaps de madre seans sus .ij. hanaps

³² De abdij van Vicoigne ressorteerde onder het bisdom Atrecht in het graafschap Henegouwen (dichtbij grens Vlaanderen), dep. Nord, arr. Valenciennes, kant. Saint-Amand-les-Eaux, comm. Raismes. Cf. B. MEIJNS, "De vestiging van norbertijnenabdijen in het graafschap Vlaanderen (1129-1156)", in: *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, I (1998), p. 157.

d'argent sans piet .ij. hanaps de madre a piet d'argent et .ij. hanaps de madre sans piet et .vj. loeches d'argent.

Item appartient a le dite court .xxx. vakes a leit .ij. tors .vj. veaus d'antaen et .vj. d'auwaen .xxxv. pourcheaus courans par le court et .xij. pourcheles de lait.

Item un cheval pour le maistre .iiij. kevaus traians .iiij. juments.

Item .vj. beestes a laine et .l. lb. de rente par an. Et est li somme de toutes les biestes par mi che ke Wautiers et Phelipes en ont leveit pour le pourvanche monseingneur de Flandres et dont li maistres de le dite court a lettres deaus et seur tous ces biens est li dite courtz kerkie environ de .xxxvj. lb. de rente par an.

Li abye de Clermaraes a une court ou terroir de Furnes kon apiele Grevele un molin a vent .ccc. lxxxxj. mesures de terre pau plus pau meins.

Item appartient a le dite court un keval pour me maistre .ij. jumens traians .ij. poutrains de .ij. ans .xxx. vakes a leit .xvj. veaus ke d'antaen ke d'auwaen. .ij. Tors c.l. beestes a laine .xvij. pourcheaus courans par le court ke grans ke petis.

Item .iiij. pots de metael seans en forneel .ij. pots de quivre .ij. bachins et un pot lavoir . et est li somme des beestes dele dite court par mi che ke Wautiers et Phelipes en ont levet pour les pourveanches monseingneur de Flandres et dont li maistres dele dite court a lettres de aus.

Item a li dite abye de Clermaraes en Westfleternes une disme le quelle li maistres de Grevele vendi a Gherard Leschevin pour cest aoust passeit l'an quinze .xv. lb. par. comptans les quelles li dits maistres leva.

fol. 23 r°:

Che sont chil et che les demorans hors de Flandres ki ont rentes seur l'eschequier de Furnes.

Premierement

<i>Li moisnes de Chistiaus y ont par an</i>	<i>.xxx. lb. par.</i>
<i>Li abbye de Clermaraes en deus parties par an</i>	<i>.xljj. lb. par.</i>
<i>Li abbes de Saint Bertin par an</i>	<i>.xxij. lb. par.</i>
<i>Li capellain dou Ruhout par an</i>	<i>.vj. lb. par.</i>
<i>Li capitules de Saint Omeir par an</i>	<i>.xxv. s. par.</i>
<i>Li canoysne de Saint Ameyt de Douway par an</i>	<i>.xvij. s. par.</i>
<i>Li abbye de Corbie par an</i>	<i>.xl. s. par.</i>
<i>Le reyne de rente par an</i>	<i>.xxxij. s. iiiij. d. par.</i>
<i>Fronteurant de rente par an</i>	<i>.xxxij. lb. par.</i>
<i>Saint Pieres de Cassiels par an</i>	<i>.xx. s. par.</i>

Item seur l'espier de Furnes.

Me dame li abbeyse de Flines de rente par an .c. lb. par.

Che sont chil ki sont outre del Eglyse de Sainte Wouborch de Furnes dont Wautiers et Philipps ont arrester leur provendes de par monseingneur de Flandres Oudars Dachier y a grosse provende.

Messire Mickiel as Clokettes y a .xv. lb. pour sen gros.

Li vidasmes de Rains .xv. lb. pour sen gros.

Item a Wautiers et Phelippe arresteit desous les eschevins de Furnes et par le bailliu onze cent lb. de feule monnoie et plus se tenut y sont pour les Crespienoys d'Ar-raes comme biens fourfais a monseingneur de Flandres et des queils deniers li dit eschevin ont tenut et tiennent en leur mains comptans et Henri Bruninc, Jehan Dam-houders et Jakemes Lambertins et autre ki recheveur en ont estei et sont et en doivent rendre raison.

*Messire Wautiers Roene a en West Fleternes un manoir, terre et rentes
Item a il en Crombeke terre et rentes dont Wautiers ne Phelippe n'en puerent
cmopies avoir adrechement ne savoir le juste valeur car Jehan Roene ses sieus
le tient pour sieu et a trait a lui ne onques n'en vaut venir avant.*

Somme dou cler .j.^m dccc. vj. lb. x. s. viij. d.

fol. 23 v°:

*Somme de ches trois sommes dou cler sans plusieurs autres
biens chi deseure conterais dont on ne puet encore savoir le
valeur .v.^m dc. xxxvij. lb. v. s. viij. d.*

*Compte Wautiers de Tournay et Phelippe dele
Spriete de quant qu'il ont rechuit des fourfaitures
en cours et abbyses ou terroir de Furnes puis le
jour Saint Benoit l'an mil.ccc. et quinze jusques au
jour dele tous Sains apres suiwant*

Premierement

*Dou capitle de Saint Omeir en Odenkercke pour arriraige d'une disme ke li dis
capitiles y a pour le terme dele Saint Jehan passee par la main de plussieurs perso-
nes en gros torn. pour .x. d. ½. .xlv. lb. x. s. par.*

*Item de che meisme rechut par le main Willaume le Busschere ki a dont l'avoit
a chense de teil monnoie .xx. lb. par.*

*Somme .lxv. lb. x. s. par. gros pour dijs deniers et maillie valent
a gros Torn. pour douze deniers .lxvij. lb. xij. s. vj. d. par.
mi faute de mites.*

*Item encore pour .iiij. angles vendus dele dite dismes de Odenkercke a Jehan le Mol
pour l'aoust l'an quinse gros torn. pour .xij. d. .xlv. lb.*

fol. 24 r°:

*Item encore pour arriraige dele dite disme par le main Willaume le Busschere dessus dit.
.xij. lb. x. s.*

*Item encore du dit capitle pour les brikes vendus d'une graenge ki fu arse par
le main Jehan dele Court .viij. lb.
Item des molins le seingneur de Saint Venant par Pierre Blondeel et paisiet pour le seingneur
de Pontroart rechut par Jakemard de Tournay .xl. s.*

Somme du rechut du capitle de Saint Omeir .c. xlj. lb. ij. s. vj. d. par.

*Des biens monseingneur Franchois de Haveskercke en rabat d'une disme kil a en
le ville de Bevernes ke nous vendismes pour l'aoust l'an quinse par le main Jehan Honin
et Mickiel le Baire. .xijij. lb. par.*

Des biens l'eveskes de Therwane pour une disme kil a a Vulvrichem vendue a
 Franchois Lauward pour l'aoust l'an quinze. xiiij. lb.
 Item des biens du dit Esveske pour une disme ki li esckay dele mort dou prestre
 de Vulvrichem appartenans a le disme dessus dite et vendue a Franchois Lauward
 et a Gillion le value pour l'aoust l'an quinse xiiij. lb.
 Somme .xlij. lb.

De proosdij en vroonhof te Poperinge op de ets van Vedastus de Plouich, 1649.

Del abbey de Saint Bertin. Premiers a Poperinghes par la main Wautiers son vallet	.xxvj. s. viij. d. par.
Item de lui.	.iij. lb. xix. s.
Item apres de le court de Poperinghes .j. kieute .k. kavechuel et .vj. petites kiutes vendues ou markiet de Furnes	.vij. lb.
Item dele dite court .xxvij. eschueles d'estain vendues	.xvj. s.
Item pour .ij. kannes d'estain de .iiij. lots et douze pots d'estain ke grant ke petit vendus	.xxvij. s.
Item pour .j. bachin et .j. pot lavoir	.xlij. s.
Item pour .j. paiele .ij. andiers et .j. grijs.	.x. s.
Item pour .iij. hanaps con apiele quelgiers	.vij. s. vj. d.
Item pour .iij. pots de kuivre	.xxxvj. s.
Item pour .ij. hanaps de soirees et .ij. touailles	.ix. s.
Item de Jehan le Deckere et de ses compaignons par la main Colard de Marchiennes recheveur de Flandres pour le de Bulscamp	.c.xx. lb.

Somme pour ches pieches .cxxxvij. lb. vj. s. ij. d. gros pour xij. d.

fol. 24 v°:

Des biens le seingneur de Locres pour l'aoust l'an quinse messones et exploities par le
 main Jehan fil Bauduin par deseure plussieurs couz et frais k'on fist pour les biens exploi-
 tier par la main le dit Jehan si ke il apert par son compte .xxxv. lb. xix. s. vj. d.

Et sans ce ke Pierres de Tournay en a eut pour le maison de Niepe prouir par le main le dit Jehan fil Bauduin

Item vendi Hues de Bleli bailli de Furnes .ij. molins ki furent au seigneur de Locres douze deniers d'or a le mache si qu'il dist.

De Pieron Potaige bourgeois de Douway pour .ij. mesures de terre k'il a en Zoutena par le main Willaume Kic ki le tient a cense pour le terme dele Saint Jehan et le Saint Remi l'an quinze .xl. s.

Des biens le castelain de Berghes en Veinchem pour .iiij. leis de brikes vendus a Jehan dele Court. .lxvj. s. viij. d.

Item des biens le dit castelain par la main Bauduin de Wulverinchem sen varlet .x. lb.

De maistre Jehan de Houvelines pour une disme k'il a vendue a Lenseles a Bauduin dele Court pour l'aoust l'an quinze .x. lb.

Des biens les cordelieres de Lille pour pasture ke elles ont a Rininghes par la main de plussieurs gents pour les termes dele Saint Jehan et dele Saint Remy .vij. lb.

Et Pieres de Tournay doit rendre raison dele disme ke elles ont a Crombeke le queille disme li dis Pierres vendi pour le maison de Niepe prouir.

Item doit Pieres de Tournay rendre raison d'une disme ke li canoine de Saint Ameit de Douway ont a West Fleternes le queille il vendi pour le dite maison prouir.

Item doit Pieres de Tournay rendre raison d'une disme ke li esveskes de Therewane a a Watue le queille il vendi pour le dite maison prouir.

Item a Pieres de Tournay a Watue vendu une disme ki appartient au capitle de Therewane.

De le court de Vicoingne par le main le maiste dele dite court .vj. lb. xiiij. s. iiiij. d.

Item par la main le dit maestre pour .iiij. rasires de bleit .lxxij. s.

Item de luj pour .iiij. rasires d'aveine .xxiiij. s.

Item de luj en deniers comptans .iiiij. lb.

Item de luj pour .iiij. berbis pour no mengier .xxj. s.

Item de luj pour .xxiiij. rasires d'aveine mole .vij. lb. xiiij. s.

Item de luj comptans par le main Jakemard de Tournay .x. lb.

Item du dit maistre par une fois .xxv. rasires de petit bleit dont li rasiere fu vendue .xxvj. s. montent .xxxij. lb. x. s.

Somme de ces pieches .lxvj. lb. xiiij. s. iiij. d. gros torn. pour .xij. d.

Et sans .l. mottons et .vj. grosses biestes dont Jakemard de Tournay doit rendre raison pour nous.

fol. 25 r°:

Item dele dite court .iiij. rasires de bleit dont Jakemard de Tournay doit rendre raison.

Dele court de Cambron par le main dou maistre pour .ij. rasieres de bleit et pour trois rasieres d'aveine .lxvij. s.
Item du dit maistre en deniers comptans .lxvj. s. viij. d.

Item du dit maistre .vj. rasires de bleit de .xxvij. s. le rasiere montent .vij. lb. ij. s.

Somme .xiiij. lb. xvij. s. ij. d. gros torn. pour .xij. d.

Sans .vj. grosses biestes et .lxxx. biestes a laine pour le pourvache monseingneur dont Jakemard de Tournay doit rendre raison.

Dele court de Grevele par la main dou maistre. Premiers .c. mottons comptans.

Item dou dit maistre .v. rasires de mauvaise aveine vendue a Furnes .vj. s. la rasiere valent .xxx. s.

Item de lui par la main Jakeme le Cuvelier bourgeois de Bruges .x. lb.

Item dele dite court de Grevele pour .j. parchiel pour no mengier .xxx. s.

Somme .xvij. lb. gros torn. pour .xij. d.

Sans douze grosses biestes .et .c. biestes a laine .dont Jakemard de Tournay doit rendre raison.

Item sans .xx. rasires de mole aveine livree en l'osteil monseigneur a Furnes.

Rechoite des biens le prestre de Wulvrinchem .Premierement .

Pour .ij. polleins vendus .xij. lb.
Item pour un poutrain estaiheu .liij. s. iiij. d.
Item pour une vake et .iij. veaux .iiij. lb.
Item pour .v. pourcheaus .xl. s.
Item pour .j. hanap d'argent sans piet .vj. loeches d'argent un hanapiel de madre sans piet .lij. s.
Item pour .j. hughe et .j. calit .ix. s.
Item pour .ij. hughes .xvij. s.
Item pour .j. table .iiij. s.
Item pour .iiij. kieutes vieses deskirees et .ij. kavechiaus vendus ou markiet a Furnes .lv. s.
Item pour .vj. coussins .vij. s.
Item pour .j. noir caudron et .j. pot lavoir .vij. s.

fol. 25 v°:

Item pour .j. lauqueton .x. s.
Item pour .ij. bonneaus a terre carijer .x. s.
Item pour .vij. garbes de bleit et .iiij. lines d'aune en terre .vij. lb. xij. s.

Somme .xxxvij. lb. xix. s. iiij. d. gros torn. pour .xij. d.

De che ont Wautiers et Phelippes paitet pour le dette ke li prestres devoit a Jehan le Wagenhare pour boire et mengier .x. s. viij. d.
Au maistre dou moer pour ars a couvris maisons .xxvj. s. viij. d.
Pour se sepulchre .iiij. lb.

Somme dou paitet .c. xvij. s. iiij. d.

Ensi demeure k'il ont rechuit .xxxij. lb. ij. s. par.
Item a Hues de Bleti bailli de Furnes un cheval ki fu le dit prestre
Item quant Jehan Bigghe crichoudere de Furnes des biens du dit prestre une chainture clauwee d'argent couton chendal navette et autres menues chosettes dont nous ne savons nul compte faire.

Item met Wautiers et Phelippes encore en rechoite.

De Jakeme Mulard en rabat de che ke il devoit pour se chense ke il tient
 en Vernauen Capiele de Saint Bertin pour le terme de Noel l'an quinze
 De Davyd Spoerkin en rabat de se cense ke il tient de Saint Bertin pour
 le terme de Noel l'an quinze
 De Jehan Tastevort pour le racat dele maison et des biens son frerre ki outres
 est devers le Roy

.xxvj. lb.
 .lxxxx. lb.
 .xxxij. lb. vj. s. viij. d.

Somme .ccc. xl ix. lb. vj. s. iiij. d.

Somme de toute le Recepte deseure dite .dc. lxxj. lb. xv. s.

Chest che ke Wautiers de Tournay et Phelippes delle Spriete
 ont donneit et paitet en rabat de leur recepte des four-
 faitures ou terroir de Furnes puis le jour Saint Benoit devant
 aoust .l'an mil .ccc. et quinze.

fol. 26 r°:

Premierement a Jakemard de Tournay et pour ses lettres	.ccc. lx. lb. v. s. iiij. d.
A Pieron de Tournay pour se lettre	.xxxvij. lb. par.
A Colard de Marchienes recheveur de Flandres par les mains Jehan le Dec- kere et Gadyfer Leydechganc et leur compagnons	.c. xx. lb.
Pour les despens et frais ke Wautiers et Phelippes et Paul Descotes et un seriant le bailliu avoeques eaus dou jour Saint Benoit ke Jehan Preudoms recheverres de Flandres les establi es fourfaitures pour aleir saissir et arriester en plussieurs lieus par le terme de .x. jours	.xij. lb. xv. s.
Item a dont pour che terme pour le freis de .iiij. varles envoies en plussieurs lieus pour les biens arriester es lieus fourfais.	.xxxv. s.
Item a dont quant Colars de Marchienes recheveur de Flandres nous retabli en l'office et Paul Desscotes en fu deportes si eut li dis Pauls en sec argent	.xxv. s.
Item dou samedi devant la Magdaleine ke Colard de Marchienes recheveur de Flandres nous remist en l'office des fourfaitures pour les despens Wautiers et Phelippes et .ij. valletz pour arrester cars et harnas pour monseingneur de Flandres et pour mettre varletz en saisine en cours d'abeies et en autres lieus fourfais du	
lundi nuit dele Magdaleine dusques a lundi apres che fu pour .viij. jours.	.ix. lb. x. s.
Item a dont pour .ij. messagers envoies a Bruges ki conduirent les cars des duries et de Saint Nicholas de Furnes pour mener a monseingneur de Flandres	.xxvj. s.
Item che meismes terme pour .j. message envoiet a Male a Jakemard de Tournay len demain dou jou Saint Christofre	.v. s.
Item pour les despens Wautiers et Phelippes et d'un autre varlet a cheval et de .ij. garchons dou lundi devant le jour Saint Pierre jusques au lundi apres ce est pour .viij. jours.	.vij. lb. iiij. s.
Item pour un message adont envoiet a Bergues pour faire retourner vers Furnes et vers Ypre engiens et pourveanches.	.v. s. vj. d.
Item en chele meismes semaine pour une lettre envoiet au baillie de Baillieul saieelee dou sail monseingneur de Flandres	.iiij. s.
Item a dont pour un message envoiet a Watenes quatre fumens ke li castelains avoit du command Jakemard de Tournay.	.vj. s.
Item pour les despens Wautiers et Phelippes dou mardi apres le jour Saint Pierre . le mer- credi et le joedi et demorans a Furnes pour plussieurs besoingnes pour ces .iiij. jours	.xlviij. s.
Item pour nos despens du vendredi apres du samedi et du dimanche ke nous fumes a Poperinghes a Locres et en autres lieus	.l. s.
Item pour nos despens le lundi apres ki fu jour Saint Leurentz le mardi et le mercredi a Furnes a Pontroard a Bergues et ailleurs	.xlvj. s.

Confiscatie van goederen per kar. VENETIË, Biblioteca Marciana, ca. 1320.

fol. 26 v°:

- Item pour nos despens le jueudi apres ki fu nuit notre dame en my aoust et ke nous fumes en l'ost a Bambeke a .ij. kevaus et .ij. garchons et le vendredi le samedi et le die-menche par ces .iiij. jours* .lxxij. s.
- Item en celle meismes semaine pour .j. varlet envoiet vers Ypre pour fere retourner .xix. tonniaus de vin du commandant Jakemard de Tournay.* .x. s.
- Item pour nos despens du lundi apres le jour notre dame mi aoust le mardi le mercredi et le joedi pour ces .iiij. jours ke nous fumes a Furnes et en plussieurs lieus pour biestes assambler et y eume .s. ij. serians a no frait pour envoier en plussieurs lieus si fumes a .lxxij. s.*
- Item pour nos despens du venredi apres ensuiwant le samedi et le dimenche ke nos fumes as biens le prestre de Wulvrinchem arrester emploiet et enquerre en plussieurs lieus la ou on les avoit muchies.* .xlvi. s.
- Si i fu avoeques nous li crichoudere de Furnes Gilles li Value et autres gentz a no frait.*
- Item pour les biens du dit prestres ameneit seur un caer a Furnes et .ij. valletz pour le frait et le despens de eaus.* .xij. s.
- Item pour un vallet ki de par nous y demora en saisine par le terme de .xvij. jours ou moyd'aoust.* .xxx. s.
- Item pour nos despens dou lundi apres dusques au venredi ki fu jour Saint Jehan Decollace cest par .v. jours ke nous fumes a Odenkercke a Lampernesse a Lo et a Pollinchove pour enquerre biens fourfais et i fumes a .iiij. kevaus par mi un seriant au bailliu et .ij. varletz a piet.* .iiij. lb. iiiij. s.
- Item pour nos despens du samedi len demain dou jour Saint Jehan Decollace jusques au samedi apres ce fu par .vij. jours et fumes a .iiij. chevaux a Watene a Pontroard a Nuefpord et aillieurs* .vij. lb. v. s.
- Item pour che terme pour kieutes et autre harnas prises en le court de Saint Bertin a Poperinghes et emmenes a Furnes par car et par nef.* .xxvj. s.
- Item pour nos despens le diemenche apres ki fu mut notre dame en septembre le lundi le mardi le mercredi le joedi cest par .v. jours* .lxv. s.
- Item pour nos despens dou vendredi apres ensuiwant devant le Sainte Crois dusques au djoes ensuiwant cest par .vij. jours* .iiij. lb. x. s.
- Item a dont pour le coust d'une nef et d'un navieur ki nous mena en plussieurs lieus par*

<i>yauwe la ou on ne pouoet chevauchier par .iiij. jours</i>	.xvj. s.
<i>Item a dont pour un message envoiet a Courtray pour savoir ou on voloit les pourveanches avoir par .iiij. jours kil demora</i>	.vij. s. vj. d.
<i>Item adont pour un message envoiet a Gand a no maistre le recheveur du command Jakesmard de Tournay</i>	.ix. s.
<i>Item apres un message envoiet a Gand a cheval a no maistre le recheveur du command Jakesmard de Tournay par .iiij. jours kil demora</i>	.xvij. s.

Transport van een harnas of wapenuitrusting per kar.

[Apart briefje tussengevoegd:]

recto:

Renaldus miserazionem divinam Camerachensis episcopus

Renaldus

miserazione et devina Jacop

*Camerachensis episcopus Salutem et me
bonum*

Riss

Jacomo Vernaketo quod

ne fazio

Salutem et me bonum.

Felippes fys Aghiduche recheverres

verso:

C lxvij. nrs. Item xijij. nrs vendus

Item lxxx xj lb.

Item liij lb. xijij. s. Somme de tout sans les rentes et le maison .ccc

lxxiiij. lb. xj. s. iiij. d.

<i>Item pour les despens Pieron de Tournay Jakemard de Tournay le bailli de Furnes et plussieurs personnes avoques eaus faites a Poperinghes par .ij. jours</i>	<i>.iiij. lb. xij. s.</i>
<i>Item pour le coust dun varlet par plussieurs journees kant nous en avons eu besoing ki nous mena puis le dioes devant le Saint Remy</i>	<i>.xxxv. s.</i>
<i>Item pour nos despens fais en plussieurs lieus puis le deueures apres le Sainte Crois en septembre jusques au lundi apres le jour Saint Martin d'yver cest par wijt semaines et .ij. jours et montent .lix. jours a .xiiij. s. le jour l'un par mi l'autre</i>	<i>.xlj. lb. vj. s. par.</i>
<i>Item pour les waiges d'un vallet ki fu en saisine de par nous a Poperinghes en le court de Saint Bertin par le terme de .lxx. jours</i>	<i>.lxx. s.</i>
<i>Item pour un varlet ki fu de par nous es biens le seingneur de Locres par le terme de .lxix. et .xvj. jours</i>	<i>.iiij. lb. xvij. s.</i>
<i>Item pour .j. vallet ki de par nous fu mis es biens Jehan de Reli a Watue par le terme de .xij. jours avant ke li dit bien fussent delivre a monseingneur de Pont-roard</i>	<i>.xvj. s.</i>
<i>Item pour un varlet ki depar nous fu es biens Jehan de Reli dessus dit en Odenkerke par le terme dessus dit</i>	<i>.xvj. s.</i>
<i>Item pour un varlet ki fu de par nous mis pour warder et enquerre les biens le capite de Saint Omer en Odenkerke par .v. semaines</i>	<i>.lv. s.</i>
<i>Item pour le coust dune nef et de .ij. varletz lieuwer ki alerent querre a le court de Vycoingne .xxij. rasires daveine et .ix ½. rasires de bleit et amener a Furnes</i>	<i>.xvij. s.</i>
<i>Item pour chele meismes nef et les deus varletz envoier a le court de Cambron et amenerent .vj. rasires de bleit.</i>	<i>.ix. s. vj. d.</i>
<i>Item pour chele meismes nef et les deus varletz envoiez a le court de Grevele et les .j. convient aleir et venu par .ij. fies par che ke li maistres n'en voloit delivreir .xxv. rasires c'aune les queilles consterent pour les .ij. voies comme yfu</i>	<i>.xxv. s.</i>
<i>Item pour le coust de cheluj aveine mesure par .ij. fois et porteur en grennier et apres raporte a .Saint Nycolai de Furnes dou command monseingneur Ernoul dele Berst pour les chevaux monseingneur de Flandres</i>	
<i>Item pour le bleit et l'aveine ki fu ameneit dele court de Vycoingne et de Cambron pour le mesuraige et portage</i>	<i>.xij. s.</i>
<i>Item pour le lyuwaige d'une maison la ou Wautiers et Phelippes ont demore. li queille maison est Riquard le Riddere</i>	<i>.lxx. s.</i>
<i>Item pour .ij. varletz dou terroir de Furnes ki ont a Wautiers et a Phelippe encuseit .</i>	

fol. 27 v°:

<i>rentes et detres des anemis a monseingneur de Flandres par droiete couenenche de markiet fait a eus</i>	<i>.vij. lb. x. s.</i>
<i>Item pour les despens des varletz devant diz en boire et en mengier ke il ont fait a Furnes a Lo et a Poperinghe en venant apres nous.</i>	<i>.xxx. s.</i>
<i>Item pour fronchine acatee et par nos comptes faire par le main de plussieurs et pour le despens et salaire des cler</i>	<i>.xl. s.</i>
<i>Item pour .xv ½. rasires de bleit amenez de Vycoengne a Furnes pour le coust de le neef et de .ij. varletz de porter et de mesurer</i>	<i>.vij. s.</i>

Somme de toute ceste date . dc. lxxiiij. lb. ij. s. x. d.

Et li recheite est .dc. lxxij. lb. xv. s.

Restat kon doit as dessus dis varletz .xlvij. s. x. d.

Boogschutter en kruisboogschutter in actie.

fol. 30 r°:

En Crombeke ou terroir de Furnes

*De Jehan le Maistre et de Jehan le Coepman de Poperinghes dune disme le p[er]jeuse
delle nueue abyette de Lille* .l. lb.
*Encore rechut des recheveurs de Furnes par la main Wautiers de Tournay et Phi-
lippon del espriete sen compagnons* .xxxvij. lb.
*Item de yaus pour .ix. rasires de bleit prises a le maison le seingneur de Locres ven-
du a Yppre .xiiij. esclincs le quartier monte* .viij. lb. viij. s.
Encore rechut des biens le seingneur de Locres .xxvj. s. viij. d.

Somme .lxxxxvij. lb. xiiij. s. viij. d.

Encore ou terroir de Furnes en le vle de Watous

*Du veske de Therewane pour une disme quil avoit gissant la nuls ne voloit
mettre main. Et estoit nullement emploie si fu vendue par le main Clay le
Clappere de Poperinghes si trouva .iij.^m de blet ki furent vendut
a sec argent pour paixer les arbalestiers de Poperinghes et est a savoir ke li
capitles de Therewane avoit dedens cele disme .xij.^c garbes de blei si
comme li dis Clais me raporta.*

.xxx. lb.

fol. 30 v°:

*Item de cheluj disme pour .dcc. daveine rechut
Encore dune autre disme lesveske rechuit par le dit Clay et Gillekin le Paire ven-*

.v. lb. v. s.

*due a plussieurs gentz de Watous pour ceus
Item de ceste disme .x. de garbes daveine vendu a Coppin de Haspre et a Jehan
Fense quatorze sols et wift deniers le cent . monte
Et dient li varlet dessus dit ke ces dismes furent nullement wasteiees del ost
ki just a Cassiel*

*.xxvj. lb. xiiij. s. vj. d.
.vij. lb. vj. s. viij. d.*